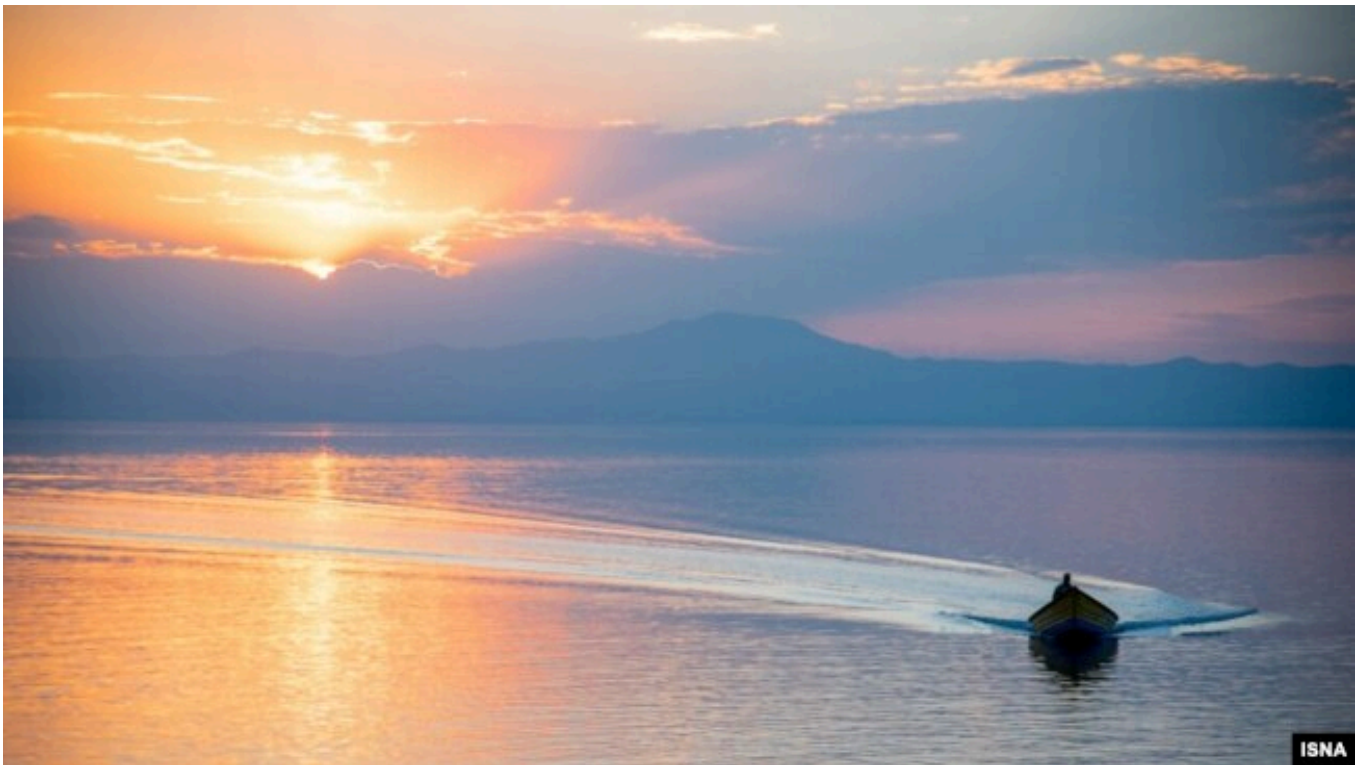
View the original article

محیط زیست

آیا دریاچه ارومیه در حال احیا شدن است؟

رادیو فردا

۰۲/آذر/۱۴۰۵

نمایی از وضعیت دریاچه ارومیه پس از بارش‌های سال جاری (۱۴۰۵)

مقام‌های ایران از «افزایش چشمگیر» وسعت و حجم آب دریاچه ارومیه در مقایسه با سال ۱۴۰۴ خبر داده‌اند و آمارهای دولتی ارائه شده را نشانهٔ «شتاب در احیای» این دریاچه دانسته‌اند.

اما اظهارات و گزارش‌های اخیر درباره دریاچه ارومیه، این پرسش اساسی را مطرح می‌کند که آیا این دریاچه واقعاً در مسیر احیا قرار گرفته یا صرفاً از شدت خشکی آن کاسته شده است؟

چگونه می‌توان آمار ارائه شده را راستی‌آزمایی کرد؟

رضا رحمانی، استاندار آذربایجان‌غربی که همزمان دبیر کارگروه ملی نجات دریاچهٔ ارومیه است، شامگاه ۳۰ آبان در تازه‌ترین اظهاراتش درباره وضعیت این دریاچه اعلام کرد که وسعت دریاچه به «یک‌هزار و ۹۹۵ کیلومترمربع» و حجم آب آن به «دو میلیارد و ۵۸۰ میلیون مترمکعب» رسیده است.

رحمانی افزود این ارقام نشان می‌دهد که وسعت کنونی دریاچه نسبت به سال گذشته «نزدیک به پنج‌برابر» و حجم آن در همین مدت «۱۰ برابر» شده که به گفتهٔ او، نشان‌دهنده «بهبود قابل توجه شاخص‌های آبی نسبت به سال گذشته» است.

نگرانی از خشک شدن دریاچه ارومیه در سال‌های اخیر به‌رغم وعده‌های دولت‌های مختلف جمهوری اسلامی برای احیای آن، یکی از چالش‌های مهم محیط زیستی در ایران بوده و همواره اخبار مربوط به این دریاچه بازتاب زیادی در افکار عمومی داشته است.

سال گذشته، سازمان حفاظت محیط زیست ایران اعلام کرد که تراز آب این دریاچه به سطح «غیرقابل اعلام» رسیده است. اما استاندار آذربایجان غربی، اکنون اخبار و هشدارهای منتشر شده در این زمینه را «جنگ رسانه‌ای دشمن» دانست و ادعا کرد که اکنون که حجم آب دریاچه افزایش یافته، درباره این موضوع مطلب چندانی منتشر نمی‌شود.

هنوز منابع مستقل غیردولتی، گزارشی از افزایش سطح آب در دریاچه ارومیه منتشر نکرده‌اند.

بیشتر در این باره:

سازمان محیط زیست عملیات چینی‌ها برای «برداشت لیتیوم» از دریاچه ارومیه را تکذیب کرد

اعظم بهرامی، کارشناس محیط زیست و توسعهٔ پایدار، ساکن ایتالیا درباره آمارهای رسمی منتشر شده، به رادیو فردا می‌گوید که آمارها در این زمینه هنوز کامل نیست و با یکدیگر «تناقضاتی» دارد.

این کارشناس به طور ویژه به آمار ارائه شده در کمتر از یک سال گذشته اشاره می‌کند که از آمار کنونی بیشتر بوده است: «در خردادماه، حجم آب چیزی نزدیک به چهار و نیم میلیارد مترمکعب بود، در حالی که حجم کنونی آب چیزی نزدیک به دو و نیم میلیارد مترمکعب است؛ یعنی ۴۰ درصد آبی که در بهار در دریاچه وجود داشته، در تابستان تبخیر شده است. این نشان می‌دهد که باید منتظر بمانیم و ببینیم عملاً در فصل گرم چه اتفاقی خواهد افتاد».

او همچنین درباره راستی‌آزمایی اظهارات استاندار آذربایجان غربی می‌گوید که در این زمینه روش‌های مختلفی وجود دارد که یکی از آن‌ها استفاده از تصاویر ماهواره‌ای است که از این طریق می‌توان به مهمترین موضوع یعنی «اندازه وسعت دریاچه» دست یافت و حتی پهنهٔ آبی را در یک بازهٔ زمانی مشخص و طی چندین سال پیاپی با یکدیگر مقایسه کرد.

او می‌افزاید: «روش دیگر، بررسی منحنی حجم دریاچه و سطح آن است که این دو باید با اعدادی که اعلام می‌شود، هم‌خوانی داشته باشند. همچنین باید ببینیم وضعیت آب‌های زیرزمینی چگونه بازیابی شده و آیا بهبود پیدا کرده است یا مسئله صرفاً به آب‌های سطحی مربوط می‌شود. در مورد میزان بارش هم باید بررسی کنیم که در حوزه آبریز دریاچه، میزان بارندگی نسبت به میانگین مثلاً سی‌ساله یا پنجاه‌ساله چه تغییری کرده است».

مدیریت دولتی در افزایش آب دریاچه نقش داشته است؟

بیش از پانزده سال پیش، یک «تفاهمنامه مشترک» برای حفاظت و مدیریت پایدار حوضهٔ دریاچهٔ ارومیه بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو، و استانداری‌های کردستان،

آذربایجان شرقی و غربی امضا شده و پس از این تفاهمنامه، سازمان محیط‌زیست از تدوین یک «برنامه مدیریت جامع دریاچه ارومیه» خبر داد.

در این برنامه، مواردی چون انتقال آب به دریاچه، کاهش مصرف آب در کشاورزی، رهاسازی حقابه زیست‌محیطی، بازسازی مسیر رودخانه‌ها، استفاده از پساب تصفیه‌شده و اصلاح الگوی کشت مطرح شد، اما اکنون پرسش این است که افزایش کنونی آب تا چه میزان ناشی از افزایش بارندگی و شرایط اقلیمی بوده و چه سهمی را می‌توان به اجرای برنامه‌های دولت برای احیا و مدیریت منابع آب نسبت داد؟

خانم بهرامی در این زمینه می‌گوید که برای سنجش مدیریت دولت چند عامل وجود دارد که یکی از آن‌ها سنجش میزان آبی است که به طور برنامه‌ریزی شده از رهاسازی سدها به دریاچه افزوده شده، نه سرریز طبیعی سدها.

او همچنین به اقداماتی مانند تخصیص حقابه، کنترل برداشت آب و اصلاح الگوی کشاورزی متناسب با اقلیم منطقه، اشاره کرد که باید در این زمینه بررسی شوند تا مشخص شود چه میزان برنامه‌ریزی برای آن‌ها وجود داشته است.

این کارشناس درباره تأثیر احتمالی باروری ابرها نیز گفت: «من فکر می‌کنم درباره باروری ابرها هیچ شواهد کمّی وجود ندارد و عملاً هیچ سهم قابل‌توجه و قابل‌اندازه‌گیری از این اقدام در افزایش حجم آب دریاچه مشاهده نمی‌شود که بتوانیم ارتباط معناداری میان باروری ابرها و وضعیت دریاچه پیدا کنیم».

بیشتر در این باره:

احیای محیط زیست در ایران، با وجود سوءمدیریت و فساد؟

آیا صرفه‌جویی در آب برای احیای دریاچه ارومیه ممکن است؟

استاندار آذربایجان غربی در اظهارات اخیر خود گفته که مهم‌ترین شرط احیای دریاچه ارومیه، ورود آب به پیکرهٔ آن بر اثر صرفه‌جویی «بین ۳۰ تا ۴۰ درصد» در مصرف آب است.

او با این حال توضیح نداد که این میزان قابل توجه صرفه‌جویی در مصرف آب چگونه امکان تحقق دارد؛ به ویژه آن که اکنون با توجه به محاصره اقتصادی ایران، مقامات جمهوری اسلامی بر رشد کشاورزی داخلی تاکید دارند که طبیعتا به افزایش مصرف آب در بخش کشاورزی منجر خواهد شد.

بر اساس آمارهای اعلام‌شده از سوی غلامرضا نوری قزلجه، وزیر جهاد کشاورزی، بخش کشاورزی ایران در سال گذشته و سه‌ماهه نخست امسال، «۲.۳ درصد رشد ارزش افزوده» داشته است.

مقامات دولتی هنوز جزئیات دقیقی درباره افزایش احتمالی مصرف آب در بخش کشاورزی ایران ارائه نکرده‌اند اما افزایش فعالیت‌ها در بخش کشاورزی موجب می‌شود، ارزیابی درباره موفقیت برنامه احیای دریاچه ارومیه فراتر از آمارهای مقطعی صورت گیرد.

بهرامی می‌گوید که در بخش کشاورزی باید «وضعیت جبرانی، تغییر محصولات متناسب با اقلیم و کاهش برداشت آب» در دستور کار قرار گیرد. او می‌افزاید که ایران در این زمینه باید تجربه‌هایی را که سازمان‌های بین‌المللی در زمینه محیط زیست و توسعه پایدار معمولاً برای حوزه کشاورزی در این منطقه و مناطق مشابه دریاچه ارومیه پیشنهاد می‌کنند، در دستور کار قرار دهد.

دریاچه ارومیه در مسیر احیای قطعی است؟

خانم بهرامی همچنین تاکید می‌کند که حجم فعلی آب در دریاچه ارومیه به معنای احیای قطعی آن نیست: «حجم فعلی آب دریاچه تنها ۱۸ درصد حجم اکولوژیکی آن است. این حجم شاید در حدود شش یا هفت درصد بیشینه وضعیت دریاچه در سال ۱۳۷۴ باشد».

این کارشناس محیط زیست همچنین تاکید کرد که برای تحلیل ماندگاری یک اکوسیستم بزرگی مانند دریاچه ارومیه، باید میزان ماندگاری زنجیره غذایی در این اکوسیستم را بررسی کرد: «شوری طبیعی دریاچه ارومیه در واقع باعث زیست و زندگی در آن می‌شده است. اگر این شوری، که زمانی به بیش از ۳۰۰ گرم در لیتر رسیده بود، تغییر نکند، طبیعتاً آرتمیا و آن زنجیره غذایی به دریاچه بازنخواهند گشت».

در مجموع، افزایش آب دریاچه ارومیه را می‌توان بیشتر فرصتی برای احیای دریاچه دانست، نه سند تحقق احیای قطعی آن.

احیای واقعی زمانی قابل تأیید است که بهبود شاخص‌های آبی به بازگشت کارکردهای زیست‌محیطی منجر شود و این وضعیت در برابر خشکسالی‌های آینده نیز دوام بیاورد. در غیر این صورت، ممکن است دریاچه پس از یک دوره بهبود نسبی، بار دیگر با همان خشکی و عقب‌نشینی آب مواجه شود.

این مطلب بخشی از:

بایگانی | محیط زیست | فراتر از خبر

© ۲۰۲۶ تمام حقوق این وب‌سایت، بر اساس مقررات کپی‌رایت، برای رادیو فردا محفوظ است.